# অধ্যায় ২ ঃ সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহ

## অধ্যায় গাঁথনি


২.১ উদ্দেশ্য

২.২ পৰিচয়

২.৩ হিচাপবিদ্যাৰ নীতি, ধাৰণা, প্রথা আৰু স্বীকার্যসমূহৰ অর্থ

২.৪ সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহৰ অর্থ আৰু বৈশিষ্ট্যসমূহ

২.৫ সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিৰ গাঁঠনি

২.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

২.৭ অধিক জানিবলৈ

২.৮ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

২.৯ আহিঁ প্রশ্ন


## ২.১ উদ্দেশ্য (LEARNING OBJECTIVES)

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি--

- হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহ, ধাৰণাসমূহ, প্রথাসমূহ আৰু স্বীকার্য তথা মৌলিক নীতিসমূহৰ বিষয়ে সংজ্ঞা দিবলৈ সক্ষম হ'ব
- হিচাপবিদ্যাৰ বিভিন্ন নীতিসমূহ, ধাৰণাসমূহ আৰু প্রথাসমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিব পাৰিব
- সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহৰ অর্থ আৰু বৈশিষ্ট্যসমূহৰ ব্যাখ্যা দাঙি ধৰিব পাৰিব
- সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহৰ গাঁঠনিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিব পাৰিব
- হিচাপবিদ্যাৰ তথ্যৰ লিপিবদ্ধ আৰু উপস্থাপন কৰোতে সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহৰ ভূমিকাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিব পাৰিব
- বিত্তীয় বিৱৰণিসমূহ লিপিবদ্ধ আৰু প্রস্তুতকৰণত সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিৰ প্রয়োগ দেখুৱাব পাৰিব।

## ২.২ পৰিচয় (INTRODUCTION)

হিচাপবিদ্যাক ব্যৱসায়ত সংঘটিত হোৱা বিত্তীয় লেনদেনসমূহ আৰু ব্যৱসায়ৰ আর্থিক অৱস্থাৰ বিষয়ে তথ্য যোগান ধৰা এক প্রণালী হিচাপে বিবেচনা কৰা হয়। এই প্রণালী ব্যৱসায়ৰ লেনদেন লিপিবদ্ধ কৰাৰ পৰা আৰম্ভ কৰি ইয়াৰ ফলাফল ব্যাখ্যা কৰাৰ পিছতহে সমাপ্ত হয়। সেয়ে আমেৰিকাৰ গাণনিক প্রতিষ্ঠানৰ (American Institute of Accountants) পৰিভাষা

সমিতিয়ে (Committee of Terminology) হিচাপবিদ্যা পৰিভাষাৰ ১ নং ইস্তাহাৰৰ তথা জাননীত হিচাপবিদ্যাৰ সংজ্ঞা এনেদৰে দিছে-- 'যিবোৰ লেনদেন বা ঘটনা অংশত হ'লেও; वित्तीय প্ৰকৃতিৰ তেনে লেনদেন মুদ্ৰামূল্যত আৰু তাৎপৰ্যপূৰ্ণ বিধিত লিপিবদ্ধ কৰা, শ্ৰেণীবদ্ধ কৰা, সংক্ষিপ্ত কৰা আৰু তাৰ ফলাফল ব্যাখ্যা কৰা কলাই হ'ল হিচাপবিদ্যা (Accounting is the art of recording, classifying and summarizing in a significant manner and in terms of money, transactions and events which are, in part atleast, of financial character and interpreting the result thereof )। আমেৰিকাৰ গাণনিক প্ৰতিষ্ঠানক পিছত The American Institute of Certified Public Accountants (চমুতে AICPA) বুলি জনাজাত হয়।

লেনদেন লিপিবদ্ধ, শ্ৰেণীবিভাগ আৰু সংক্ষিপ্ত কৰা কাম কিছুমান গৃহীত সিদ্ধান্তৰ ভিত্তিত স ম্পন্ন কৰা হয়। এই সিদ্ধান্ত সমূহকে হিচাপবিদ্যাৰ নীতি (Accounting Principles) বোলা হয়। এই অধ্যায়টোত আমি হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহ, ধাৰণাসমূহ, প্ৰথাসমূহৰ অৰ্থৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিম আৰু লগতে হিচাপবিদ্যাৰ বিভিন্ন নীতিসমূহ যেনে- ব্যৱসায় অস্তিত্ব ধাৰণা, চলন্ত ব্যৱসায়ৰ ধাৰণা আদিৰ বিষয়েও আলোচনা কৰি ম। সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহ, ইহঁতৰ গাঁঠনি আৰু হিচাপ সম্পৰ্কীয় বিৱৰণিসমূহত লিপিবদ্ধ আৰু উপস্থাপন কৰোঁতে এই নীতিসমূহ কেনেদৰে ব্যৱহাৰ কৰা হয় সেই বিষয়েও আমি আলোচনা কৰিম।

## ২.৩ হিচাপবিদ্যাৰ নীতি, ধাৰণা, প্ৰথা আৰু স্বীকাৰ্যসমূহৰ অৰ্থ (MEANING OF ACCOUNTING PRINCIPLES, CONCEPTS, CONVENTIONS AND POSTULATES)

- **হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহ** (Accounting Principles) ঃ হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহ হৈছে হিচাপসমূহ প্ৰস্তুত কৰোতে ব্যৱহাৰ কৰা নীতি। হিচাপবিদ্যাৰ উদ্দেশ্য আৰু তাত্বিক ধাৰণাৰ পৰা আহৰণ কৰা ইহঁত হৈছে, সাধাৰণতে সৈদ্ধান্তিক নিয়ম। এই নীতিসমূহ হিচাপবিদ্যাৰ কৌশলৰ উন্নয়নৰ মূল ভেটি হিচাপে গণ্য কৰা হয়। হিচাপবিদ্যাৰ কৌশল হৈছে লেনদেনসমূহ লিপিবদ্ধ কৰোতে ব্যৱহাৰ কৰা হিচাপবিদ্যাৰ নীতিৰ পৰা উদ্ভৱ কৰা বিশেষ নিয়ম।
- **হিচাপবিদ্যাৰ ধাৰণাসমূহ** (Accounting Concepts) ঃ হিচাপবিদ্যাৰ ধাৰণা হৈছে হিচাপবিদ্যাৰ কাৰ্য্যক্ষেত্ৰত ব্যৱহাৰ কৰা গৃহীত মত। এটা পদ্ধতি বা কাৰ্য্যপ্ৰণালীৰ বাঞ্ছনীয়তাৰ বিশ্বাসৰ ওপৰত এটা ধাৰণাই স্থান পায়। এনে পদ্ধতি বা কাৰ্য্যপ্ৰণালীসমূহ হৈছে এটা ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠান তথা গোটেই লেনদেন লিপিবদ্ধকৰণ আৰু বিত্তীয় বিৱৰণী প্ৰস্তুতকৰণত প্ৰয়োগ কৰা সাধাৰণ আদৰ্শ।
- **হিচাপবিদ্যাৰ প্ৰথাসমূহ** (Accounting Conventions) ঃ হিচাপবিদ্যাৰ প্ৰথাসমূহ হৈছে বিত্তীয় তথ্যসমূহ লিপিবদ্ধ আৰু উপস্থাপন কৰোতে অনুসৰণ কৰা প্ৰতিষ্ঠিত ৰীতি নীতি বা প্ৰথা।

- **স্বীকার্যসমূহ** (Postulates) ঃ স্বীকার্যসমূহ হৈছে ব্যৱসায় সম্প্রদায়ৰ সকলোবোৰ খণ্ড সামৰি আর্থিক আৰু ৰাজনৈতিক পৰিবেশ আৰু যুক্তি আৰু প্রথাৰ ধাৰণৰ পৰা আহৰণ কৰা পৰিগ্রহণ।



**অগ্রগতি নিৰীক্ষণ**

প্রশ্ন নং ১ঃ হিচাপবিদ্যাৰ নীতি সংজ্ঞা দিয়ক। (তিনি শাৰীত)

.....

.....

## ২.৪ সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহৰ অর্থ আৰু বৈশিষ্ট্যসমূহ [MEANING AND FEATURES OF GENERALLY ACCEPTED ACCOUNTING PRINCIPLES (GAAP)]

সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহ হৈছে হিচাপবিদ্যাৰ ভাষা গঠনৰ স্তম্ভ। হিচাপবিদ্যাৰ গোটেই পৰিসীমা এই সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত নীতিসমূহৰ ওপৰতে প্রতিষ্ঠিত। হিচাপবিদ্যাৰ তথ্যৰ বিষয়ে জানিবলৈ আৰু ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ হ'লে তথ্য ব্যৱহাৰ কৰোতাই এই তত্বমূলক পৰিসীমাৰ বিষয়ে আগতে জানি ল'ব লাগে। এই নীতিসমূহক হিচাপবিদ্যাৰ বৃত্তিধাৰী ব্যক্তিসকলে হিচাপবিদ্যাৰ কৌশল নির্ধাৰণ কৰোঁতে আৰু বিত্তীয় বিৱৰণীসমূহ প্রস্তুত কৰোঁতে পথ প্রদর্শক হিচাপে গণ্য কৰা হয়। এই নীতিসমূহক অভ্যাসৰ যোগেদি ক্রমান্বয়ে উন্নতি সাধন কৰা হয়। অভিজ্ঞতা, যুক্তি, প্রথা, ৰীতি নীতি আৰু ব্যৱহাৰিক প্রয়োজনীয়তাই সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহৰ ক্রমবিকাশত বিশেষভাৱে অৰিহনা যোগাইছে।

সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহে এক নির্দ্দিষ্ট সময়ত কোনবোৰ আর্থিক সম্পদ আৰু ঋণগ্রস্ততাক বিত্তীয় হিচাপবিদ্যাত সম্পত্তি আৰু দেনা হিচাপে লিপিবদ্ধ কৰা হ'ব, সম্পত্তি আৰু দেনাৰ কোনবোৰ পৰিবর্তন লিপিবদ্ধ কৰিব লাগিব, কেতিয়া ইহঁতক লিপিবদ্ধ কৰিব লাগিব, সম্পত্তি আৰু দেনা আৰু ইহঁতৰ এই পৰিবর্তনসমূহ কেনেকৈ পৰিমাপ কৰা হ'ব, কি কি তথ্য প্রকাশ কৰিব লাগিব আৰু কোনবোৰ বিত্তীয় বিৱৰণি প্রস্তুত কৰিব লাগিব, এই বিষয়ত ঐক্যমতত উপনীত কৰায়।

এতিয়ালৈকে আমি সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহৰ অর্থৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিলো। এতিয়া আমি হিচাপবিদ্যাৰ এই নীতিসমূহৰ মূল বৈশিষ্ট্যসমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিম। এই বৈশিষ্ট্যসমূহ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল—

ক) হিচাপবিদ্যাৰ নীতি নমনীয়। এই নীতিসমূহৰ প্রয়োগত এক বিবেচনাযোগ্য শিথিলতা অনুমোদন কৰা হয়।

খ) এই নীতিসমূহ মানুহৰ দ্বাৰা সৃষ্ট আৰু ইহঁতহিচাপবিদ্যাত প্ৰয়োগ কৰা প্ৰক্ৰিয়াৰ ক্ৰমবিকাশৰ ফল।

গ) প্ৰাকৃতিক বিজ্ঞানৰ নীতিসমূহৰ দৰে হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহ সাৰ্বজনীন ভাৱে সত্য নহ'বও পাৰে আৰু পৰ্য্যবেক্ষনৰ জড়িয়তে ইয়াৰ সত্যতা প্ৰমান কৰিব নোৱাৰি।

ঘ) হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহৰ গ্ৰহণযোগ্যতা সময়ে সময়ে আৰু দেশভেদে সলনি হৈ থাকে।

ঙ) হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহক সামাজিক পৰিবেশ, ৰাজনৈতিক পৰিবেশ আৰু আৰ্থিক পৰিবেশে প্ৰভাৱ পেলায়। এই কাৰকসমূহেই হৈছে হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহৰ দেশভেদে আৰু একেটা শিল্পৰ ভিতৰতে প্ৰয়োগত, পাৰ্থক্য অনাৰ মুখ্য কাৰণ।



### জানি থোৱা ভাল

হিচাপ সম্পৰ্কীয় তথ্য বুলিলে ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠানৰ ক্ৰয়-বিক্ৰয় হিচাপ, লাভ-লোকচানৰ হিচাপ, উদ্ধৃত পত্ৰ আৰু অন্যান্য প্ৰতিবেদনৰ জৰিয়তে সৰবৰাহ কৰা বিত্তীয় তথ্যকে বুজায়। ক্ৰয়-বিক্ৰয় হিচাপ, লাভ-লোকচান হিচাপ, উদ্ধৃত পত্ৰ হৈছে ব্যৱসায়ৰ মূল বিত্তীয় বিৱৰণি। ক্ৰয়-বিক্ৰয় হিচাপ আৰু লাভ-লোকচানৰ হিচাপক একেলগে ৰাজহৰ বিৱৰণি (Revenue Statement) বা আয়ৰ বিৱৰণি (Income Statement) আৰু উদ্ধৃতপত্ৰক অৱস্থাৰ বিৱৰণি (Position Statement) বুলি জনা যায়। সীমিত দেনাৰ কোম্পানীৰ ক্ষেত্ৰত সঞ্চালকসকলৰ প্ৰতিবেদন (Director's Report) আৰু হিচাপ পৰীক্ষকৰ প্ৰতিবেদনো (Auditor's Report) প্ৰতিবেদনৰ ভিতৰত অন্তভুৰ্ক্ত কৰা হয়। এই প্ৰতিবেদন আৰু বিৱৰণিসমূহ কোম্পানীৰ বাৰ্ষিক প্ৰতিবেদন হিচাপে প্ৰকাশ কৰা হয়। হিচাপবিদ্যাৰ মৌলিক বিৱৰণিসমূহে হিচাপবিদ্যাৰ মূল পাঁচোটা উপাদানৰ ওপৰত তথ্য সৰবৰাহ কৰে। সেইবোৰ হ'ল (ক) সম্পত্তিসমূহ, (খ) দেনাসমূহ, (গ) মূলধন তথা মালিকৰ প্ৰাপ্য, (ঘ) আয় আৰু লাভসমূহ আৰু (ঙ) খৰচ আৰু লোকচানসমূহ। সম্পত্তি, দেনা আৰু মূলধন হৈছে উদ্ধৃত পত্ৰৰ তথ্য আৰু আয় আৰু লাভ, খৰচ আৰু লোকচানসমূহ ৰাজহ বিৱৰণিৰ উপাদন। বিত্তীয় বিৱৰণিৰ এই উপাদানসমূহৰ তথ্যকে হিচাপ সম্পৰ্কীয় তথ্য বোলা হয়। বিত্তীয় বিৱৰণিসমূহে প্ৰকাশ কৰা তথ্যসমূহ বিভিন্ন ব্যক্তি তথা পক্ষৰ বাবে উপযোগী হয়। সেই পক্ষসমূহ হ'ল - (ক) ব্যৱসায়ৰ মালিক, (খ) পৰিচালকসকল, (গ) পাওনাদাৰসকল, (ঘ) বেংক আৰু ধন ধাৰে দিওঁতাসকল (ঙ) চৰকাৰ আৰু নিয়ন্ত্ৰণকাৰী প্ৰতিনিধিসমূহ (Regulatory Agency), (চ) কৰ্মচাৰীসকল, (ছ) সম্ভাব্য আৰু বৰ্তমানৰ বিনিয়োগকাৰীসকল, (জ) গ্ৰাহকসকল, (ঝ) গৱেষকসকল (ঞ) ব্যৱসায়িক সংস্থা আৰু বণিক সংঘসমূহ।

## ২.৫ সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিৰ গাঁঠনি (STRUCTURE OF GAAP)

সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিৰ গাঁঠনিয়ে ইয়াৰ উপাদানসমূহৰ গঠনৰ সম্পৰ্ককে বুজায়। পৰম্পৰাগতভাৱে ইহঁতক বিভিন্ন নামেৰে জনা যায়, যেনে - পৰিগ্রহণ (Assumptions), নীতি (Principles), ধাৰণা (Concepts), প্রথা (Conventions) ইত্যাদি। হিচাপৰক্ষণৰ তাত্বিক ভিত্তিত আধুনিক সম্প্রসাৰণৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহৰ গাঁঠনি নিম্নলিখিত ধৰণে আলোচনা কৰিব পাৰি—

**সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিৰ গাঁঠনি (Structure of GAPP)**

| পৰিগ্রহণ (Assumptions) | নীতি (Principles) | ৰূপান্তৰিত নীতি (Modifying Principles) | হিচাপবিদ্যাৰ মান (Accounting Standard) |
|---|---|---|---|
| ● ব্যৱসায়ৰ অস্তিত্ব সাপেক্ষে (Business Enity) | ● দ্বৈতদিশ (Dual Aspect) | ● বাস্তৱসম্মত (Materiality) | |
| ● উপার্জিত (Accual) | ● ৰাজহৰ স্বীকৃতি (Revenue Recognition) | ● সংৰক্ষণশীলতা বা সতর্কতা (Conservatism or Prudence) | |
| ● চলন্ত ব্যৱসায় (Going Concern) | ● পৰিব্যয় (Cost) | ● পৰিব্যয় সুবিধা (Cost Benefit) | |
| ● হিচাপ গণনাকাল (Accounting Period) | ● সমতুল্য (Matching) | ● সময় নিষ্ঠা (Timeliness) | |
| ● মুদ্রামূল্যত পৰিমাপন (Money Measurement) | ● পূর্ণ প্রকাশ (Full Disclosure) | ● সামঞ্জস্য (Consistency) | |
| | ● উদ্দেশ্যধর্মী (Objectivity) | ● আইনগত আর্হিতকৈ বিষয়বস্তুৰ ওপৰত গুৰুত্ব (Substance over legal form) | |
| | | ● শিল্পৰ কার্যপ্রণালী (Industry Practice) | |

- হিচাপবিদ্যাৰ পৰিবর্তিত নীতিসমূহ (Modifying Principles of Accounting) ঃ প্রয়োগ স্তৰত কিছুমান পৰিস্থিতিত কিছুমান হিচাপবিদ্যাৰ নীতিৰ প্রয়োগত বাধাৰ সৃষ্টি হ'ব পাৰে। এনে ধৰণৰ বাধাৰ সন্মুখীন হ'বৰ বাবে এই নীতিসমূহৰ কিছু পৰিবর্তন সাধন কৰা হয়।

এনেদৰে পৰিবৰ্তন সাধন কৰা নীতিসমূহকে হিচাপবিদ্যাৰ পৰিবৰ্তিত নীতি বোলা হয়। এই নীতিসমূহৰ বিষয়ে পিছত বহলাই আলোচনা কৰা হৈছে।

- হিচাপবিদ্যাৰ মানসমূহ (Accounting Standards) ঃ হিচাপবিদ্যাৰ মানসমূহ হৈছে হিচাপ সম্পৰ্কীয় লেনদেন তথা তথ্যসমূহৰ উৎকৃষ্ট, যথাযথ আৰু নিৰপেক্ষভাৱে ব্যৱহাৰ কৰিবৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠিত আৰু গ্ৰহণযোগ্য আদৰ্শ। ইহঁতৰ সহায়ত তথ্য ব্যৱহাৰ কৰোঁতাসকলে যুক্তিসন্মত আৰু বিচক্ষণ সিদ্ধান্ত ল'বৰ সুবিধাৰ বাবে উক্ত তথ্যসমূহৰ বিত্তীয় বিৱৰণিসমূহত প্ৰচাৰ কৰা হয়।

হিচাপবিদ্যাৰ পৰিগ্ৰহণসমূহ আৰু হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহ পৰম্পৰাগতভাৱে হিচাপবিদ্যাৰ ধাৰণা আৰু পৰিবৰ্তিত নীতিসমূহক হিচাপবিদ্যাৰ প্ৰথা হিচাপে বিবেচনা কৰা হয়।

হিচাপবিদ্যাৰ ধাৰণা আৰু হিচাপবিদ্যাৰ প্ৰথাসমূহৰ মাজত পাৰ্থক্য উলিয়াবলৈ চেষ্টা চলাই থকা হৈছে। তাত্বিক দিশৰ পৰা ধাৰণা আৰু প্ৰথাসমূহ যদিও পৃথক পদ, কিন্তু হিচাপৰক্ষণৰ অনুশীলনৰ প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত ইহঁতৰ মাজত পাৰ্থক্যমূলক বৈশিষ্ট্য সিমান পৰিলক্ষিত নহয়। ইহঁত স্বতন্ত্ৰ আৰু ইহঁতৰ মাজৰ সীমা চিহ্নিতকৰণৰ ক্ষেত্ৰ অতি ঠেক।

এইটো মনত ৰাখিব লাগে যে নীতিসমূহ, ধাৰণাসমূহ, প্ৰথাসমূহ, স্বীকাৰ্য্যসমূহ আদি সকলোবোৰ সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিৰ ভিতৰত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয়। ব্যৱসায়ৰ লেনদেনৰ লিপিবদ্ধকৰণ, হিচাপ প্ৰস্তুতকৰণ আৰু সিহঁতক হিচাপসম্পৰ্কীয় তথ্য ব্যৱহাৰ কৰোঁতাৰ আগত উপস্থাপন কৰোতে সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ এই নীতিসমূহ অনুসৰণ কৰা হয়।

এতিয়া আমি সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিৰ বিভিন্ন পৰিগ্ৰহণসমূহ আৰু নীতিসমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিম।

**পৰিগ্ৰহণ (ASSUMPTIONS)**

- **ব্যৱসায়ৰ অস্তিত্ব সাপেক্ষ পৰিগ্ৰহণ (Business Entity or Accounting Entity Assumption) ঃ**

এই পৰিগ্ৰহণ অনুসৰি ব্যৱসায়টো মালিক আৰু আন ব্যৱসায়ৰ পৰা পৃথক ব্যক্তি হিচাপে গণ্য কৰা হয়। ব্যৱসায়ৰ মালিকৰ ব্যক্তিগত খৰচসমূহ ব্যৱসায়ৰ ৰাজহ আৰু খৰচৰ পৰা পৃথক হিচাপে ৰখা হয়।

'অস্তিত্ব' (Entity) পদটোৱে স্বতন্ত্ৰভাৱে বিদ্যমান হৈ থকাকে বুজায়। সেয়ে ব্যৱসায়ৰ অস্তিত্ব বুলিলে ব্যৱসায় গোটটো স্বতন্ত্ৰভাৱে বিদ্যমান হৈ থকাকে সূচায়। যেতিয়া এজন গ্ৰাহকে পণ্য কিনে, তেওঁ পণ্য ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠানটোৰ পৰা কিনে; কোনো ব্যক্তি, পৰিয়াল বা পৰিজনবৰ্গৰ পৰা নিকিনে। ইয়াৰ পৰা এইটো স্পষ্ট হয় যে, ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠানখনৰ এক পৃথক অস্তিত্ব আছে।

'পৃথক' শব্দটোৰ ব্যৱহাৰে ব্যৱসায় গোটটো ইয়াৰ মালিকৰ পৰা পৃথক হোৱাকে বুজায়। এটা ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠান মালিকে মূলধন বিনিয়োগ কৰি লাভ অৰ্জন কৰিবৰ বাবে গঠন কৰে। তেওঁৰ উদ্দেশ্য হৈছে ব্যৱসায়ৰ পৰা লাভ অৰ্জন কৰা। সেয়ে, ব্যৱসায়ৰ লাভৰ পৰিমাণ নিজে নিৰ্ধাৰণ কৰিবৰ বাবে তেওঁ ব্যৱসায়ৰ বাবে পৃথককৈ হিচাপৰ বহী সংৰক্ষণ কৰিব লাগে। তেওঁ

ঘৰুৱা বিষয়ৰ লেনদেনসমূহ ব্যৱসায়ৰ লেনদেনৰ লগত সংমিশ্রণ ৰখিব নালাগে। ব্যৱসায়ৰ লাভৰ পৰিমাণ নির্ধাৰণ কৰিবৰ বাবে ব্যৱসায়ৰ হিচাপসমূহ মালিকৰ ঘৰুৱা আৰু আন আন ব্যক্তিগত লেনদেনৰ পৰা স্পষ্টভাৱে পৃথককৈ সংৰক্ষণ ৰখিব লাগে। প্রতিটো লেনদেন ব্যৱসায়ৰ মালিকৰ দৃষ্টিকোণৰ সলনি ব্যৱসায়ৰ দৃষ্টিকোণৰ পৰাহে বিশ্লেষণ কৰা হয়। ইয়াকে ব্যৱসায়ৰ পৃথক অস্তিত্ব ধাৰণা বোলা হয়।

● **উপার্জিত পৰিগ্রহণ (Accrual Assumption) ঃ**

ব্যৱসায়ত সকলোবোৰ লেনদেন নগদ লেনদেন নহয়। উপার্জন হৈছে অনগদী ঘটনা আৰু সিহঁত উদ্ভৱ হোৱা অৱস্থাক স্বীকাৰ কৰা হিচাপৰক্ষণৰ এক প্রক্রিয়া। উপার্জিত পৰিগ্রহণক এটা নির্দ্দিষ্ট সময়ত নগদ আৰু অনগদী আয় আৰু খৰচৰ পৰিমাপৰ সুবিধাৰ অর্থে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। আয় আৰু খৰচসমূহ যিটো কালৰ লগত জড়িত সেই কালছোৱাৰ ভিতৰতহে হিচাপত লোৱা হয়। হিচাপৰক্ষণৰ উপার্জিত পৰিগ্রহণত নিম্নলিখিত ধৰণেৰে ৰাজহৰ স্বীকৃতি দিয়া হয়।

পণ্য বিক্রীৰ ক্ষেত্রত ঃ

- যেতিয়া নগদ ধনৰ প্রাপ্তি হয়; বা
- যেতিয়া ভৱিষ্যতৰ এক নির্দ্দিষ্ট সময়ৰ ভিতৰত টকা পৰিশোধ কৰাৰ নৈতিক তথা আইনগত ঋণগ্রস্ততা ক্রেতাৰ পৰা প্রাপ্তি হয়; বা
- যেতিয়া নগদ টকাৰ বাহিৰে নির্দ্দিষ্ট মুদ্রামূল্যত প্রকাশ ৰখিব পৰা আন ধৰণৰ প্রতিদান মূল্য পোৱা হয়।

পণ্য ক্রয়ৰ ক্ষেত্রত ঃ

- যেতিয়া নগদ টকা পৰিশোধ কৰা হয়; বা
- যেতিয়া ভৱিষ্যত নির্দ্দিষ্ট সময়ৰ ভিতৰত পণ্য বিক্রেতাক ধন পৰিশোধ কৰাৰ কোনো নৈতিক তথা আইনগত ঋণগ্রস্ততা স্বীকাৰ তথা প্রদান কৰা হয়; বা
- যেতিয়া দেয় ধন নিষ্পত্তিৰ বাবে নগদ ধনৰ বাহিৰে আন কোনো প্রতিদান প্রদান কৰা হয়।

এইদৰে উপার্জিত পৰিগ্রহণত সমতুল্য নীতি প্রয়োগ ৰখি নগদ ধন প্রাপ্তি বা পৰিশোধ বা পৰিশোধ বিলম্ব ৰখিলেও এটা নির্দ্দিষ্ট সময়ৰ ভিতৰত উপার্জন হোৱা আয় আৰু খৰচসমূহ সেই কালছোৱাৰ ভিতৰত হিচাপত ল'ব লাগে। উপার্জিত পৰিগ্রহণৰ উদ্দেশ্য হৈছে ব্যৱসায়ক কার্য্যকৰী ফলাফল (লাভ বা লোকচান) সঠিকভাৱে নির্ধাৰণ কৰা। এই পৰিগ্রহণৰ ফলস্বৰূপে অপ্রদত্ত খৰচ আৰু উপার্জিত আয়ৰ পৰিমাণ বিত্তীয় বিৱৰণি প্রস্তুত কৰোঁতে বিবেচনাত ল'ব লাগে। ২০০৭-০৮ চনৰ বাবে সংঘটিত হোৱা ব্যয়ৰ সম্পূর্ণ সুবিধা উক্ত বছৰতে আহৰণ ৰখিলে তাক সেই বছৰতে হিচাপত ল'ব লাগে। ২০০৮ চনৰ মার্চ মাহৰ দৰমহা ২০০৮ চনৰ এপ্রিল মাহত পৰিশোধ কৰিলে সেই দৰমহা উপার্জিত পৰিগ্রহণ অনুসৰি ২০০৭-০৮ বার্ষিক বর্ষৰ হিচাপত ল'ব লাগে। কিয়নো কর্মচাৰীসকলৰ পৰা উক্ত বছৰৰ মার্চ মাহতে তেওঁলোকৰ পৰা সেৱা আহৰণ আৰু ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

● **চলন্ত ব্যৱসায় পৰিগ্রহণ (Going Concern Assumption)**

চলন্ত ব্যৱসায় পৰিগ্রহণত এইটো ধৰি লোৱা হয় যে ব্যৱসায়টো অনির্দ্দিষ্ট কাললৈকে চলি থাকিব। ই সম্পত্তি মূলধনীকৰণ, অৱক্ষয় আৰু ক্রমশোধৰ পদ্ধতিসমূহ সিদ্ধ কৰে। যেতিয়া ব্যৱসায়ৰ অৱসান নিশ্চিত হয় তেতিয়া এই পৰিগ্রহণটো প্রযোজ্য নহয়।

বিদ্যমান আৰু চলি থকা ব্যৱসায় প্রতিষ্ঠান এটাক চলন্ত প্রতিষ্ঠান বুলি কোৱা হয়। এই পৰিগ্রহণটোক এটা গুৰুত্বপূর্ণ পৰিগ্রহণ হিচাপে গণ্য কৰা হয়। ইয়াৰ ভিত্তিতেই লেনদেনসমূহ হিচাপৰ বহীত লিপিবদ্ধ কৰা হয়। বিদ্যমান আৰু চলি থকা ব্যৱসায় প্রতিষ্ঠানৰ হিচাপৰ বহীত ব্যৱসায়িক লেনদেনসমূহ লিপিবদ্ধ কৰোঁতে ব্যৱসায়টো কম সময়ৰ ভিতৰত বন্ধ হৈ যাব বুলি ধৰা নহয়। ইয়াৰ বিপৰীতে ব্যৱসায়টো অনির্দ্দিষ্ট কাললৈকে চলি থাকিব বুলি ধৰা হয়। এটা ব্যৱসায় প্রতিষ্ঠানে সম্পত্তিৰ অধিকাৰী হয় আৰু দেনা পৰিশোধৰ বাবে দায়ী থাকে। এই সম্পত্তি আৰু দেনাসমূহ উদ্ধৃত্তপত্রত দেখুওৱা হয়। এই সম্পত্তি আৰু দেনাসমূহ পৰবর্ত্তী বিত্তীয় বছৰলৈ স্থানান্তৰ কৰা হয়। যদি এইটো ধৰি লোৱা হয় যে ব্যৱসায়টো পিছদিনাই বন্ধ কৰা হ'ব বা অদূৰ ভৱিষ্যতে বন্ধ কৰা হ'ব, তেতিয়া সম্পত্তিসমূহ কিনা দামত কেতিয়াও নেদেখুৱাই বিক্রীযোগ্য বা বজাৰৰ আদায়যোগ্য মূল্যত দেখুৱা হ'লহেতেন। কিন্তু যিহেতু লেনদেন লিপিবদ্ধ কৰোতে আৰু বিত্তীয় বিৱৰণিসমূহ প্রস্তুত কৰোতে চলন্ত ব্যৱসায় পৰিগ্রহণ মানি চলা হয় সেয়ে গাণনিক্সকলে বজাৰ দৰ বা আদায় মূল্য হিচাপত বিবেচনা নকৰে।

চলন্ত ব্যৱসায় পৰিগ্রহণত সাধাৰণভাৱে উল্লেখ কৰা হয় যে অদূৰ ভৱিৱষ্যতে ব্যৱসায়টো অৱসান বা বন্ধ কৰি দিয়া নহয়। যিবোৰ ব্যৱসায়ৰ অৱসান হৈছে বা বিক্রী কৰিব বিচৰা হৈছে, সেইবোৰ ব্যৱসায়ৰ ক্ষেত্রত এই পৰিগ্রহণটো প্রযোজ্য নহয়। আহি থকা বছৰবোৰতো ব্যৱসায়টো চলাই থকা হ'ব এই অনুমানৰ ওপৰতে হিচাপসমূহ পৰবর্ত্তী বছৰলৈ স্থানান্তৰ কৰা হয়। ইয়াকে চলন্ত ব্যৱসায় পৰিগ্রহণ বোলা হয়। এই কাৰণেই পৰবর্ত্তী বছৰলৈ স্থানান্তৰ কৰা সম্পত্তিসমূহৰ মূল্য আদায়যোগ্য বা বজাৰ দৰত স্থিৰ কৰাটো যুক্তি সঙ্গত হয়।

● **মুদ্রামূল্যত পৰিমাপণ পৰিগ্রহণ (Money Measurement Assumption) ঃ**

হিচাপৰ বহীত লিপিবদ্ধ কৰিবলগীয়া লেনদেনসমূহ এক স্থিৰ প্রচলিত মুদ্রা এককত লিপিবদ্ধ কৰা হয় বুলি ধৰা হয়। এই স্থিৰ প্রচলিত মুদ্রা মানেই হৈছে লিপিবদ্ধ কৰা মুদ্রাৰ গোট। হিচাপবিদ্যাৰ মান পৰিষদে (Financial Accounting Standard Board চমুকৈ FASB) মুদ্রাস্ফীতি সংযোজন নকৰাকৈ আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্রৰ ডলাৰৰ অভিহিত মূল্যক (nominal value) এক মুদ্রামানৰ লিপিবদ্ধ কৰা গোট হিচাপে গ্রহণ কৰিছে। ভাৰতবর্ষতো মুদ্রাস্ফীতি সংযোজন নকৰাকৈ টকাক মুদ্রামানৰ লিপিবদ্ধ কৰা গোট হিচাপে গ্রহণ কৰিছে। ক্রয়, বিক্রয়, যন্ত্রপাতি, আচবাবপত্র, মূলধন, বেংকৰ ঋণ, দৰমহা, খৰচসমূহ এই সকলোবোৰ বিষয় হিচাপৰ বহীত মুদ্রামূল্যত লিপিবদ্ধ কৰা হয়। লেনদেন লিপিবদ্ধকৰণ বুলিলে এই উপাদানসমূহৰ গুণগত বা পৰিমাণগত বৈশিষ্ট্য লিপিবদ্ধ কৰা নুবুজায়। ক্রয় আৰু বিক্রয়ৰ পৰিমাণ মুদ্রামানত লিপিবদ্ধ কৰা হয়। ইহঁতক পৰিমাণত লিপিবদ্ধ কৰা নহয়। সম্পত্তি আৰু দেনাসমূহ সিহঁতৰ সংশ্লিষ্ট

মুদ্রামূল্যত দেখুওৱা হয়। ইয়াকে মুদ্রা মূল্যত পৰিমাপন পৰিগ্রহণ বুলি জনা যায়।

- **হিচাপ গণনা কাল পৰিগ্রহণ (Accounting Period Assumption) ঃ**

এই পৰিগ্রহণত এটা ব্যৱসায় প্রতিষ্ঠানৰ আর্থিক কামকাজসমূহ কৃত্রিম পর্য্যায়কাল অনুসৰি ভাগ কৰি লোৱাকে বুজায়। হিচাপ গণনা কাল বুলিলে সেইটো পর্য্যায় কালক বুজায় যিছোৱা কালৰ বাবে হিচাপসমূহ প্রস্তুত কৰা হয়। এই নির্দ্দিষ্ট পর্য্যায়কালৰ অন্তত এটা ব্যৱসায় প্রতিষ্ঠানৰ হিচাপৰ বহীসমূহ সামৰা হয় আৰু বিত্তীয় বিৱৰণিসমূহ প্রস্তুত কৰা হয়। চলন্ত ব্যৱসায় পৰিগ্রহণৰ পৰা আমি পাও যে এটা ব্যৱসায় প্রতিষ্ঠানৰ এক অনির্দ্দিষ্ট বা অতি দিঘলীয়া স্থিতিকাল আছে। যদি এইটোৱেই হয় তেনেহ'লে এটা ব্যৱসায়ৰ কার্য্যকৰী ফলাফল ব্যৱসায়টোৰ স্থিতিকাল অন্ত পৰাৰ পিছতহে অর্থাৎ অৱসানৰ পিছতহে জানিব পৰা যাব। কিন্তু ব্যৱসায়ৰ কামকাজ আৰু ইয়াৰ বিত্তীয় বিষয়বস্তুৰ বিভিন্ন দিশত সিদ্ধান্ত লওঁতে পর্য্যায়কাল ভিত্তিক তথ্য প্রয়োজন হয়। হিচাপসম্পর্কীয় তথ্য সৰবৰাহৰ সুবিধাৰ অর্থে ব্যৱসায়টোৰ স্থিতিকালটো চুটি আৰু সুবিধাজনক কালত ভাগ কৰি লোৱা হয়। এই কালছোৱাকে হিচাপ গণনা কাল বোলা হয়। এই পৰিগ্রহণটোৱে ভাৰতীয় আয়কৰ আইনৰ পৰাও আইনগত স্বীকৃতি লাভ কৰিছে। এই আইনৰ ব্যৱস্থা অনসুৰি প্রতিটো ব্যৱসায় প্রতিষ্ঠানে ইয়াৰ হিচাপৰ বহীসমূহ প্রতি বছৰে 31 মার্চত সামৰিব লাগে।

- **দ্বৈত দিশৰ নীতি (Dual Aspect Principle) ঃ**

হিচাপ সম্পর্কীয় তথ্যৰ লিপিবদ্ধকৰণ আৰু উপস্থাপনত প্রয়োগ কৰা দ্বৈত দিশৰ নীতি হৈছে আন এটা গুৰুত্বপূর্ণ নীতি। দ্বৈত প্রৰিষ্টিৰ হিচাপৰক্ষণ প্রণালী, এই নীতিৰ ওপৰতে প্রতিষ্ঠিত। এই নীতি অনুসৰি প্রতিটো ব্যৱসায়িক লেনদেনৰে দ্বৈত প্রভাৱ অর্থাৎ দুটা দিশ - ডেবিট আৰু ক্রেডিট দিশ আছে।

বিত্তীয় বিৱৰণিত থকা উপাদানসমূহ, যেনে— সম্পত্তি, মূলধন, দেনা, আয় আৰু খৰচসমূহৰ মাজত থকা সম্পর্ককে হিচাপৰ সমীকৰণ বোলা হয়। এই হিচাপৰ সমীকৰণ হৈছে ব্যৱসায়ৰ সকলোবোৰ লেনদেনৰ দ্বৈত দিশৰ ফলাফল। সেয়ে লেনদেনৰ দ্বৈতদিশ হৈছে যদি কোনো এটা লেনদেনে সমীকৰণটোৰ এটা দিশত প্রভাৱ পেলাই সমীকৰণটোৰ আনটো দিশতো ইয়াৰ প্রভাৱ সমভাবে পৰিব। উদাহৰণ স্বৰূপে, ২,০০,০০০ টকাৰ এটা ঋণ ল'লে দেনা আৰু নগদ টকা (সম্পত্তি) প্রতিটো পদেই ২,০০,০০০ টকাৰে বৃদ্ধি পাব।

- **ৰাজহ স্বীকৃতিৰ নীতি (The Revenue Recognition Principle) ঃ**

ৰাজহ স্বীকৃতিৰ নীতি অনুসৰি ব্যৱসায় প্রতিষ্ঠানখনে কেতিয়া ৰাজহ (১) আদায় হ'ব বা আদায়যোগ্য হ'ব আৰু (২) উপার্জন হ'ব তাৰ লিপিবদ্ধকৰণৰ নির্দেশ দিয়ে। ৰাজহ নগদ টকাৰে কেতিয়া প্রাপ্তি হ'ব সেইটো বিচাৰ কৰিবলগীয়া বিষয় নহয়। এই ধৰণৰ হিচাপৰক্ষণক উপার্জন ভিত্তিক হিচাপৰক্ষণো বোলা হয়। সাধাৰণ ব্যৱসায়িক কামকাজৰ পৰা পোৱা ৰাজহৰ পৰিমাণ নির্ধাৰণ আৰু ৰাজহ স্বীকৃতি দিয়া সময়ৰ নির্ধাৰণৰ ক্ষেত্রত ৰাজহ স্বীকৃতি নীতিয়ে সহায় কৰে। এই নীতিটোক ৰাজহ আদায়কৰণ নীতিও (Revenue Realisation Principle) বোলা হয়। সৰল ভাষাত ক'বলৈ গ'লে ৰাজহ স্বীকৃতিৰ নীতিয়ে আমাক লোকচান হিচাপত

(ৰাজহ বিৱৰণি) সন্নিবিষ্ট কৰা আয় আৰু খৰচৰ পৰিমাণ নির্ধাৰণ কৰা প্রণালী বিষয়ে আভাস দিয়ে।

- **সমতুল্য নীতি (Matching Principle) ঃ**

যিমান দূৰ সম্ভৱ খৰচসমূহ যুক্তি সন্মতভাৱে ৰাজহৰ বিপৰীতে সমতুল্য কৰিব লাগে। খৰচসমূহ কাম কেতিয়া সম্পূর্ণ হৈছে বা কেতিয়া দ্রব্য উৎপাদন কৰা হৈছে তাৰ ভিত্তিত স্বীকাৰ কৰা নহয়। যেতিয়া কামটো বা দ্রব্যবিধে প্রকৃততে ৰাজহত বৰঙণি আগবঢ়াব পাৰিছে তেতিয়াহে তেনে কাম বা দ্রব্যৰ খৰচ স্বীকাৰ কৰা হয়। ৰাজহৰ সৈতে কোনো সম্পর্ক স্থাপন কৰিব নোৱাৰিলে কিছুমান ব্যয় চলিত কালছোৱাত খৰচ হিচাপে ধার্য্য কৰা হয় যেনে - কার্য্যালয়ৰ কর্মচাৰীৰ দৰমহা আৰু আন প্রশাসনিক খৰচসমূহ। এই নীতিটোৱে প্রকৃত লাভযোগ্যতা আৰু কর্ম সম্পাদনৰ মূল্য নির্ধাৰণ কৰাৰ ওপৰত অধিক গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছে। এই নীতিয়ে ৰাজহ অর্জন কৰিবৰ বাবে কিমান খৰচ কৰা উচিত তাৰ ইঙ্গিত দিয়ে। অৱক্ষয় আৰু উৎপাদিত তথা বিক্রী কৰা পণ্যৰ কিনাদাম আদি নির্ধাৰণ কৰাই হৈছে এই নীতিটো প্রয়োগৰ উত্তম উদাহৰণ।

- **ব্যয়ৰ নীতি (The Cost Principle) ঃ**

হিচাপৰক্ষণৰ বৈষয়িক বুনিয়াদ গঠনত ব্যয় নীতিয়ে আপেক্ষিকভাৱে প্রতিবিধান আগবঢ়ায়। হিচাপৰক্ষণৰ ব্যয় নীতিয়ে উল্লেখ কৰে যে লেনদেন সংঘটিত হওঁতে উদ্ভৱ হোৱা ব্যয়ৰ পৰিমাণেৰে সকলোবোৰ লেনদেন হিচাপৰ বহীত লিপিবদ্ধ কৰিব লাগে। ব্যয় হৈছে পৰিশোধ কৰা ধনৰ পৰিমাণ বা পণ্য আৰু সম্পদ সংগ্রহ বা প্রাপ্ত সেৱাৰ বাবদ পৰিশোধ কৰিবলগীয়া ধনৰ পৰিমাণ।

- **বৈষয়িকতা নীতি (The Objectivity Principle) ঃ**

বৈষয়িকতা নীতিয়ে উল্লেখ কৰে যে হিচাপৰক্ষণ নির্দ্দিষ্ট, প্রমাণ কৰিব পৰা, বিশ্বাসযোগ্য আৰু নিপুণভাৱে নিজৰ পক্ষে সুবিধাজনক কৰি লোৱাৰ পৰা মুক্ত আৰু যিজন ব্যক্তিক হিচাপ সম্পর্কীয় তথ্য লিপিবদ্ধ আৰু উপস্থাপন কৰা বাবে নিয়োগ কৰা হৈছে তেওঁৰ ব্যক্তিগত পক্ষপাত শূন্য হ'ব লাগে। সেয়ে হিচাপৰক্ষণ বৈষয়িক আৰু তথ্যমূলক ভিত্তিত সম্পাদন কৰিব লাগে। হিচাপৰ বহীত প্রৰিষ্ট কৰা প্রতিটো লেনদেন দলিলী সাক্ষ্য যেনে - প্রমাণক আৰু প্রাপ্তি ৰচিদ আদি উৎস দলিলৰ ভিত্তিতহে লিপিবদ্ধ কৰিব লাগে। হিচাপৰ বহীত লিপিবদ্ধ কৰা ঐতিহাসিক ব্যয় ব্যক্তিগত পক্ষপাতৰ দ্বাৰা প্রভাৱিত নোহোৱা তথ্য থকা মূল দলিলৰ ভিত্তিত স্থিৰ কৰা হয়। যিবিলাক ক্ষেত্রত কোনো প্রমাণক বা প্রাপ্তি ৰচিদ পোৱা নাযায়, যেনে সন্দেহজনক ঋণপুঁজিৰ ব্যৱস্থা কৰা, তেনেক্ষেত্রত ব্যৱসায়ৰ উপযুক্ত কর্তৃত্বশীল বিষয়াৰ পৰা এই সংক্রান্তত একোখন প্রমাণপত্র ল'ব লাগে।

- **পূর্ণ প্রকাশৰ নীতি (The Principle of full disclosure) ঃ**

টকাৰ পৰিমাণ আৰু প্রকাশিত তথ্যৰ জড়িয়তে ব্যৱহাৰ কৰিবলগীয়া অধিক পৰিমাণৰ ব্যৱসায়িক তথ্য সৰবৰাহ কৰিব লাগে। ব্যয়ৰ পৰিমাণ যুক্তিসঙ্গত পৰিমাণত ৰাখি সিদ্ধান্ত দিব পৰাকৈ প্রকাশিত তথ্যসমূহ যথেষ্ট হ'ব লাগে। তথ্যসমূহ বিত্তীয় বিৱৰণিৰ মূল বিৱৰণিত টোকা আকাৰত বা পৰিপূৰক তথ্য হিচাপে উপস্থাপন কৰিব পাৰি। বিভিন্ন তথ্য ব্যৱহাৰ কৰোঁতে ব্যক্তিয়ে

সিদ্ধান্ত ল'বৰ উদ্দেশ্যে তেওঁলোকে হিচাপ সম্পৰ্কীয় তথ্য বিচাৰে। সেয়ে সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ প্ৰক্ৰিয়াত উপযোগী হ'বৰ বাবে সকলোবোৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ তথ্য বিত্তীয় বিৱৰণিসমূহত সম্পূৰ্ণকৈ প্ৰকাশ কৰিব লাগে। পূৰ্ণ প্ৰকাশৰ নীতিয়ে বিশেষভাৱে উল্লেখ কৰে যে এটা ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠানৰ আৰ্থিক কামকাজসমূহৰ লগত জড়িত তথ্যসমূহৰ সম্পূৰ্ণ আৰু বোধগম্যভাৱে প্ৰকাশ হ'ব লাগে।

- **পৰিব্যয় আৰু উপকাৰ লাভ নীতি (Principle of Cost-benefit) ঃ**

বিত্তীয় তথ্য সংগ্ৰহ কৰি পোৱা উপকাৰ ইয়াৰ বাবে বহন কৰিবলগীয়া পৰিব্যয়ৰ লগত তুলনা কৰি চাব লাগে। এই পৰিবৰ্তিত নীতিটোৱে উল্লেখ কৰে যে কোনো বিশেষ নীতি প্ৰয়োগ কৰোতে হোৱা ব্যয় ইয়াৰ পৰা পোৱা উপকাৰ তথা সুবিধাতকৈ বেছি হ'ব নালাগে। ইয়াৰ পৰা এইটো নুবুজায় যে কম তথ্য সংগ্ৰহ কৰি ব্যয়ৰ পৰিমাণ হ্ৰাস কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা হয়। অপ্ৰাসঙ্গিক তথ্য যোগানৰ জৰিয়তে অনাহকতে উচ্চ পৰিমাণৰ ব্যয় বহন নকৰাটোৰ ওপৰতহে জোৰ দিয়া হয়। পৰিব্যয় আৰু উপকাৰ লাভ নীতি সাধাৰণতে ওপৰঞ্চি তথ্য যেনে - মানব সম্পদ, মূল্য সংযোজিত বিৱৰণি, মুদ্ৰাস্ফীতি সংযোজিত হিচাপ আদি যোগানৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰযোজ্য হয়। এই নীতিৰ প্ৰয়োগৰ বাবেই কোম্পানীসমূহে অংশপত্ৰধাৰকসকলক বিতং বিত্তীয় বিৱৰণিৰ পৰিবৰ্তে সংক্ষিপ্ত বিত্তীয় বিৱৰণিহে যোগান ধৰে।

- **বাস্তৱসন্মত নীতি (Materiality Principle) ঃ**

কোনো এটা বিষয় বৰ্ণনা তথা উপস্থাপন কৰোঁতে বিষয়টোৰ গুৰুত্বৰ বিষয়ে বিবেচনা কৰিব লাগে। এটা বিষয় গুৰুত্বপূৰ্ণ বুলি তেতিয়াহে বিবেচনা কৰা হয় যেতিয়া উপযুক্ত ব্যক্তিৰ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণত ই প্ৰভাৱ পেলায়। বাস্তৱ সন্মত পদটোৱে এটা পদৰ আপেক্ষিক গুৰুত্বকে বুজায়। এটা ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠানৰ বাবে যিটো বিষয় গুৰুত্বপূৰ্ণ বুলি বিবেচিত হয় সেই একেটা বিষয় হয়তো আন এটা ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠানৰ বাবে সিমান গুৰুত্বপূৰ্ণ নহ'বও পাৰে। আকৌ এটা বিষয় এটা প্ৰসঙ্গত বাস্তৱসন্মত হ'লেও সেই বিষয়টো আন এটা প্ৰসঙ্গত বাস্তৱসন্মত নহ'বও পাৰে। কাৰ্যালয়ত ব্যৱহাৰৰ বাবে কিনা গণনা যন্ত্ৰ (Calculator) এটা সৰু সুৰা খুচুৰা ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠানে সম্পত্তি হিচাপে গণ্য কৰিব পাৰে। সেই একেটা গণনা যন্ত্ৰকে ডাঙৰ ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠানে কাৰ্যালয় খৰচ হিচাপে বিবেচনা কৰিব পাৰে। সন্দেহজনক দেনাদাৰৰ পৰিমাণ ১০০০ টকাৰ পাৰ্থক্য বাস্তৱসন্মত নহ'ব পাৰে কিন্তু নগদ টকাৰ পৰিমাণৰ ১০০০ টকাৰ পাৰ্থক্য এক গভীৰ চিন্তাৰ বিষয় হ'ব পাৰে।

হিচাপবিদ্যাত উল্লেখ কৰা হৈছে যে বিত্তীয় বিৱৰণিসমূহে সকলোবোৰ বাস্তৱসন্মত তথ্য প্ৰকাশ কৰিব লাগে। বাস্তৱসন্মত তথ্য বুলিলে বিত্তীয় বিৱৰণিসমূহৰ ব্যৱহাৰ কৰা ব্যক্তিয়ে সিদ্ধান্ত লওঁতে প্ৰয়োজন হোৱা জ্ঞানত প্ৰভাৱ পেলোৱা তথ্যকে বুজায়। সেয়ে বিত্তীয় বিৱৰণিসমূহত কোনবোৰ বিষয় প্ৰকাশ কৰিব লাগিব তাক সিদ্ধান্ত লওঁতে গাণনিকসকলক এই বাস্তৱসন্মত নীতিয়ে পথ প্ৰদৰ্শক হিচাপে নিৰ্দেশ দিয়ে। ই অপৰিহাৰ্যভাৱে এক ব্যক্তিগত অভিমত আৰু ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠান আৰু বিত্তীয় বিৱৰণি ব্যৱহাৰ কৰোঁতাসকলৰ স্বাৰ্থ ৰক্ষাৰ বাবে ইয়াক পৰিবৰ্তন তথা সালসলনি কৰিব পাৰি।

- **সামঞ্জস্য নীতি (Consistency Principle) ঃ**

সামঞ্জস্য নীতি অনুসৰি অতীত কালৰ পৰা অনুসৰণ কৰি থকা হিচাপ সম্পৰ্কীয় কৰ্ম প্ৰণালী সলনি কৰি থাকিব নালাগে। যদি ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠানখনক এক চলন্ত ব্যৱসায় গোট হিচাপে বিবেচনা ক ৰা হয় তেনেহ'লে লেনদেন লিপিবদ্ধকৰণ আৰু বিত্তীয় বিৱৰণি প্ৰস্তুতকৰণত ব্যৱহাৰ কৰা হিচাপ বিদ্যাৰ নীতি, পদ্ধতি আদি অবিৰামভাৱে অনুসৰণ কৰিব লাগে। হিচাপসম্পৰ্কীয় তথ্য ব্যৱহাৰ কৰোঁতাই চলিত বছৰৰ বিত্তীয় বিৱৰণিসমূহ পূৰ্ববৰ্তী বছৰৰ বিৱৰণিসমূহৰ লগত মিলাই চাই তাৰ ওপৰত তেওঁলোকে সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব পাৰে। যদি প্ৰয়োগ কৰা হিচাপসম্পৰ্কীয় কৰ্মপ্ৰণালী, কৌশল আৰু পদ্ধতিসমূহ বছৰি সলনি কৰি থকা হয় তেনেহ'লে বিত্তীয় বিৱৰণিৰ জৰিয়তে প্ৰকাশ কৰা কাৰ্যকৰী আৰু বিত্তীয় ফলাফল সামঞ্জস্যৰ অভাৱত ভুগিব লাগে।

- **ৰক্ষণশীলতা তথা সতৰ্কতা নীতি (Conservatism or Prudence Principle) ঃ**

দুই প্ৰকাৰৰ সমাধানৰ ভিতৰত যেতিয়া নিৰ্বাচন কৰা হয় তেতিয়া যিটো সমাধানত সম্পত্তি আৰু আয়ৰ পৰিমাণ কমাই দেখুৱাই সেইটো সমাধানহে গ্ৰহণ কৰা হয়। ৰক্ষণশীলতা পদটোৱে ইঙ্গিত দিয়ে যে সকলোবোৰ সম্ভাব্য বা আশাকৰা লোকচানৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে আৰু সকলোবোৰ আশা কৰা বা আদায় নোহোৱা লাভ বিবেচনাত ল'ব নালাগে, আৰু লাভৰ পৰিমাণ বেছিকৈ দেখুৱাব নালাগে। আন কথাত কবলৈ গ'লে, গাণনিকসকলে দেনা আৰু খৰচৰ পৰিমাণ উচ্চ নিৰিখত আৰু সম্পত্তি আৰু ৰাজহসমূহৰ পৰিমাণ নিম্ন নিৰিখত প্ৰকাশ কৰাত অধিক গুৰুত্ব দিব লাগে।

- **সময়নিষ্ঠা নীতি (Timeliness Principle) ঃ**

সিদ্ধান্ত লওঁতাৰ বাবে তথ্য তেতিয়াহে উপযোগী হয় যেতিয়া ই প্ৰাসঙ্গিক আৰু বিশ্বাসযোগ্য হয়। তথ্য সময়মতে পাব পৰা হ'লেহে ইহঁত উপযোগী, প্ৰাসঙ্গিক আৰু বিশ্বাসযোগ্য হয়। সময়নিষ্ঠা নীতিয়ে উল্লেখ কৰে যে তথ্যসমূহ সময়মতে প্ৰকাশ কৰিব লাগে।

- **আইনগত আৰ্হিতকৈ বিষয়বস্তুৰ ওপৰত প্ৰভাৱ নীতি (Substance over Legal form) ঃ**

পৰিবৰ্ত্তিত এই নীতি অনুসৰি লেনদেন আৰু ঘটনাসমূহ হিচাপৰ বহীত লিপিবদ্ধ আৰু বিত্তীয় বিৱৰণিত উপস্থাপনৰ ক্ষেত্ৰত তেনে লেনদেনৰ আইনগত বৈধতা তথা আৰ্হিৰ পৰিবৰ্তে ইয়াৰ বিষয়বস্তুৰ ভিত্তিতহে পৰিচালনা কৰা হয়। কিছুমান ক্ষেত্ৰত, লিপিবদ্ধ কৰা লেনদেনসমূহে প্ৰকৃত আইনগত অৱস্থা প্ৰতিফলিত কৰিব নোৱাৰে। সেয়ে, আইনগত আৰ্হিতকৈ বিষয়বস্তুৰ ওপৰত প্ৰভাৱ নীতিৰ অধীনত লেনদেনৰ বিষয়বস্তুৰে আইনগত অৱস্থাতকৈ অগ্ৰাধিকাৰ পায়।

- **শিল্পৰ কাৰ্যপ্ৰণালী নীতি (Industry Practice) ঃ**

হিচাপ সম্পৰ্কীয় কাৰ্য প্ৰণালীয়ে শিল্পৰ প্ৰচলিত ৰীতি অনুসৰণ কৰিব লাগে। শিল্প সমূহে বিভিন্ন পৰিস্থিতিত কাম কৰিব লাগে। কিছুমান পৰিস্থিতি কোনো এক প্ৰকাৰৰ শিল্পৰ

ক্ষেত্রতহে পৰিলক্ষিত হয়। গতিকে, কোনো বিশেষ শিল্পত প্রচলিত হৈ থকা ৰীতিক সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিতকৈ অগ্রাধিকাৰ দিয়া হয়।



**অগ্রগতি নিৰীক্ষণ**

প্রশ্ন নং ২ঃ সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিৰ অর্থ ব্যাখ্যা কৰক (তিনি শাৰীত)

.....

.....

.....



## ২.৬ অধ্যয়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ (LET US SUM UP)

এই অধ্যায়টোত আমি তলত উল্লেখ কৰা বিষয়সমূহ আলোচনা কৰিলো --

- হিচাপসম্পর্কীয় কৌশলসমূহৰ সম্প্রসাৰণত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহে নিয়ন্ত্রণ আৰোপ কৰে।
- হিচাপবিদ্যাৰ নীতি, ধাৰণা, প্রথা আৰু স্বীকার্য্যসমূহ হিচাপ প্রস্তুতকৰণত প্রয়োগ কৰা হয়।
- সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহে হিচাপসম্পর্কীয় কৌশল বাছনি কৰোঁতে আৰু বিত্তীয় বিৱৰণিসমূহ প্রস্তুত কৰোঁতে পথ প্রদর্শন কৰে।
- এই নীতিসমূহ অনুশীলনৰ যোগেদি ক্রমবিকাশ কৰা হৈছে। অভিজ্ঞতা, যুক্তি, প্রথা, প্রয়োগ ৰীতিৰ বাস্তৱিক প্রয়োজনসমূহে সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহৰ ক্রমবিকাশত গুৰুত্বপূর্ণভাৱে অৱিহণা যোগাইছে।
- সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহ বিভিন্ন পৰিগ্রহণ, নীতি, পৰিবর্তিত নীতিসমূহ আৰু হিচাপবিদ্যাৰ মানসমূহ লৈ গঠিত হয়।
- ক্রয়-বিক্রয় হিচাপ, লাভ-লোকচান হিচাপ আৰু উদ্ধৃত্তপত্র এই বিত্তীয় বিৱৰণিসমূহ প্রস্তুত কৰোতে সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহে মুখ্য ভূমিকা গ্রহণ কৰে।
- সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহে হিচাপসম্পর্কীয় কার্যপ্রণালী তথা পদ্ধতিৰ বিকল্পসমূহৰ সংখ্যা কমাই দিয়ে।
- সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহে হিচাপসম্পর্কীয় তথ্য প্রকাশ কৰাত সহায় কৰে।



## ২.৭ অধিক জানিবলৈ (FURTHER READINGS)

*ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ*


1) Bhattacharya Ashis. Financial Accounting, New Delhi, Prentice Hall of India Pvt. Ltd.
2) Maheshwari S. N. Financial Accounting, New Delhi, Vikash Publishing House Pvt. Ltd.
3) Dam B. B. & Theory and Gautam H. C. Practice of Financial Accounting, Guwahati, Capital Publishing Company.
4) Gupta R. L. & Radhaswamy M. Accountancy, New Delhi, Sultan Chand & Sons.




## ২.৮ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (ANSWERS TO CHECK YOUR PROGRESS)

**১ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰঃ** হিচাপ প্ৰস্তুতকৰণত প্ৰয়োগ কৰা নীতিসমূহেই হৈছে হিচাপবিদ্যাৰ নীতি। ইহঁতে হিচাপ সম্পৰ্কীয় কৌশলৰ বিকাশত সহায় কৰে। ইহঁতক হিচাপবিদ্যাৰ উদ্দেশ্য আৰু তাত্বিক ধাৰণাসমূহৰ পৰা উদ্ভাৱন কৰা হৈছে।

**২ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰঃ** সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহ হৈছে হিচাপ সম্পৰ্কীয় কার্য প্ৰণালী নিৰ্বাচন আৰু বিত্তীয় বিৱৰণিসমূহ প্ৰস্তুত কৰোতে হিচাপসম্পৰ্কীয় বৃত্তিক পৰিচালনা কৰা নীতি। সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহে শিল্পৰ ইমূৰৰ পৰা সিমূৰলৈ থকা ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠানৰ বিত্তীয় ঘটনাসমূহৰ প্ৰতিবেদন প্ৰকাশ কৰাত ঐকতা আনে। সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতিৰ মূল উপাদানসমূহ হ'ল—

(ক) পৰিগ্ৰহণসমূহ;

(খ) নীতিসমূহ;

(গ) পৰিবর্তিত নীতিসমূহ আৰু

(ঘ) হিচাপবিদ্যাৰ মানসমূহ।



## ২.৯ আৰ্হি প্ৰশ্ন (MODEL QUESTIONS)

**প্ৰশ্ন ১ঃ** তলত উল্লেখ কৰা পৰিস্থিতিৰ লগত জড়িত হোৱা হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহ উল্লেখ কৰক ঃ

(ক) নগদ বিক্ৰী 400 টকা আৰু বাকী বিক্ৰী 5,000 টকা

(খ) মুজত পণ্য কিনাদামত মূল্যায়ন কৰা হ'ল।

(গ) অনুদ্ধাৰণীয় ঋণৰ বাবে 600 টকা আছুতীয়াকৈ ৰখা হৈছে।

(ঘ) এইটো ধৰি লোৱা হয় যে ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠানখন অনিৰ্দ্দিষ্ট কাললৈকে চলি থাকিব।

(ঙ) সম্পত্তিসমূহ সংগ্ৰহ কৰা মূল্যত হিচাপৰ বহীত লিপিবদ্ধ কৰা হয়।

(চ) বীমাৰ বাবদ মুঠতে পৰিশোধ কৰা 1,200 টকাৰ 500 টকা অগ্ৰিম প্ৰদত্ত হৈ আছে।

**প্ৰশ্ন ২ঃ** হিচাপবিদ্যাৰ নীতিসমূহৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ আলোচনা কৰক।

**প্ৰশ্ন ৩ঃ** হিচাপবিদ্যাৰ ধাৰণা বুলিলে কি বুজে?

**প্ৰশ্ন ৪ঃ** সাধাৰণভাৱে স্বীকৃত হিচাপবিদ্যাৰ নীতি বুলিলে কি বুজে? এইবোৰৰ গুৰুত্ব আলোচনা কৰক।

**প্ৰশ্ন ৫ঃ** চমুটোকা লিখক—

(ক) ব্যৱসায়ৰ অস্তিত্ব সাপেক্ষে পৰিগ্ৰহণ

(খ) চলন্ত ব্যৱসায় পৰিগ্ৰহণ

(গ) সমতুল্য নীতি।

*** ***** ***